CELEBRACIONS DEL PODER. POLÍTICA I PREMSA A CATALUNYA A COMENÇAMENTS DE L'EDAT MODERNA

CELEBRATIONS OF POWER. POLITICS AND THE PRESS IN CATALONIA AT THE BEGINNING OF THE EARLY MODERN PERIOD

Henry Ettinghausen
University of Southampton
ettinghausen@telefonica.net

Resum: Aquest article tracta de la primera premsa produïda a Catalunya: és a dir, de les relacions de successos impreses, especialment a Barcelona, que, des de finals del segle XVI, tingueren un paper clau en la creació de l'opinió pública. S'argumenta que aquella primera premsa ha de considerar-se com una celebració, explícita o bé implícita, del poder: del poder reial, del poder eclesiàstic, del poder militar, del poder civil i del poder diví. En particular, la temàtica recollida en les relacions inclou naixements, casaments i exèquies reials; beatificacions, canonitzacions, miracles i martiris; victòries contra enemics musulmans, protestants i (amb la Guerra dels Segadors) espanyols; la lluita contra el crim i el desordre; i l'acceptació de la voluntat de Déu davant desastres de la naturalesa. Mercès a la censura i l'autocensura, a Catalunya, com arreu d'Europa, no s'imprimiren males notícies.

Paraules clau: relacions de successos, història de la premsa, notícies, opinió pública, celebracions del poder, censura, autocensura.

Abstract: This article concerns the earliest news pamphlets printed in Catalonia, notably in Barcelona. Especially from the end of the 16th century, these (normally) single item publications played a crucial role in creating public opinion. Indeed, what is argued here is that they constitute, explicitly or implicitly, celebrations of the powers that be: royal, ecclesiastical, military, civic and divine. In particular, the topics covered by the news pamphlets include royal births, marriages and deaths; beatifications, canonisations, miracles and martyrdoms; victories against Moslem, Protestant and (in the case of the Catalan War of Secession) Spanish enemies; the fight against crime and disorder; and the acceptance of God's will in the face of natural disasters. As in the rest of Europe, thanks to censorship and self-censorship, in Catalonia bad news simply did not find its way into print.

Key words: printed news pamphlets, press history, news, public opinion, celebrations of power, censorship, self-censorship.

HENRY ETTINGHAUSEN

CELEBRACIONS DEL PODER. POLÍTICA I PREMSA A CATALUNYA A COMENÇAMENTS DE L'EDAT MODERNA

A l'Europa medieval i moderna la difusió de notícies via xarxes de correspondència oficial i particular resultà crucial per a un bon nombre de persones que exercien poder i influència, com ara governants, administradors, soldats, eclesiàstics, banquers, comerciants, etc. Per a la majoria de la població, les notícies eren menys crucials, però la seva difusió massiva, mitjançant la impremta, ràpidament creà addicció. Va ser la possibilitat d'editar-les el que va transformar les notícies en premsa, substituint el destinatari individual i previst d'una carta personal per la massa de lectors i oïdors anònims i desconeguts de milers de fullets impresos. Molt més que no pas les correspondències particulars o les còpies fetes a mà per escrivents professionals, la premsa impresa creà l'opinió pública. A diferència, emperò, de les notícies manuscrites, la premsa estigué subjecta a censura i autocensura. Tenia com a denominador comú, explícit o bé implícit, la celebració del poder: el poder reial, el poder eclesiàstic, el poder militar, el poder de les forces de l'ordre i el poder diví. Les notícies viatjaren, tant dintre com fora de les fronteres nacionals, mercès als serveis postals, però també amb l'ajut del comerç promogut per llibreters i impressors, els quals produïren no tan sols llibres, sinó tota mena de material imprès. Per apreciar l'abast de la producció d'impresos *menors*, la major part dels quals han desaparegut per complet, només cal prendre nota del fet que, entre el 1498 i el 1500, el monestir de Montserrat féu imprimir més de 200.000 butlles d'indulgències (Pettegree 2011: 94).

La varietat d'imprès menor que ens interessa aquí és el fullet informatiu. Als voltants de 1620, a Alemanya, els Països Baixos i Anglaterra, s'introduí el model de

Caplletra 57 (Tardor 2014), ISSN 0214-8188, pp. 151-171

la gaseta, o *coranto*, publicat periòdicament i en sèrie, que reunia notícies enviades des de diferents orígens. Molt abans, però, havien aparegut plecs solts que cobrien notícies aïllades i que es publicaven sense cap sentit de continuïtat. Aquests tipus de pamflets —normalment de quatre pàgines, en quart, o bé en foli, sovint amb gravats a la primera pàgina— es coneixen avui dia amb diferents noms, segons el país on es van produir: a Anglaterra, com a *newsletters*; a França, *occasionnels*; a Alemanya, *Neue Zeitungen*; a Itàlia, *avvisi a stampa*; i, a Espanya, *relaciones de sucesos*. Tanmateix, des de final del segle XVI, aquests fullets, que normalment es dedicaven cada un d'ells a narrar un sol esdeveniment, es coneixien generalment arreu d'Europa com a *relacions*. A partir de començament del segle XVI, sobretot a Alemanya i Itàlia, però també a França, les relacions s'imprimiren a dotzenes de ciutats diferents, i podien arribar a reproduir-se en un bon nombre d'edicions, de fins a un miler d'exemplars cadascuna; el resultat és que aconseguien informar i arribar a un públic ben nombrós. En alguns països —com, per exemple, Alemanya, Anglaterra i Espanya— un gran nombre de relacions es publicaren en forma de romanços: el vers proveïa més oportunitats per inspirar les notícies d'emocions i per expressar opinions polítiques i missatges ideològics.

La història de la premsa a Catalunya comença amb un fet singular: Barcelona fou el lloc d'impressió de la notícia més emblemàtica del segle XV, la primera edició, impresa per Pere Posa en quatre pàgines en foli, de la carta en la qual Cristòfol Colom explicà, l'any 1493, el seu primer viatge al Nou Món. D'aquella edició barcelonina, de la qual només queda un sol exemplar, de seguida en va fluir una riuada d'edicions a diferents països; de totes aquestes altres encara en consten una vintena impreses a Roma, Florència, Pavia, Anvers, París, Basilea, Leipzig, Nuremberg, Sevilla… A través de la premsa, la notícia del *descobriment* del Nou Món s'estengué ràpidament pel Vell Continent. Darrere la naturalesa purament informativa de l'operació, hi jugaven interessos geopolítics ben importants, en especial les aspiracions contradictòries, més enllà de l'Atlàntic, de Ferran i Isabel i de la Corona portuguesa.

Tanmateix, la tasca feta per Pere Posa sembla haver quedat en foc d'encenalls. Deu anys més tard, la carta atribuïda a Amerigo Vespucci, en la qual relatava el reconeixement fet pels portuguesos de la costa del Brasil, es va propagar com la pólvora, i se'n van publicar més de trenta reedicions entre el 1504 i el 1506; amb tot, no sembla pas que s'hagués publicat a Catalunya ni una sola relació que en parlés. En efecte, crida l'atenció que, de les vuitanta-dues relacions hispàniques corresponents a la primera meitat del segle XVI incloses en la bibliografia de Mercedes Agulló y Cobo

(Ag. I), només una porti com a lloc d'impressió Barcelona, i que tampoc no hi aparegui cap altra ciutat catalana.[1] El fet que fins ara només es coneguin mitja dotzena de relacions publicades a Barcelona abans del 1551 contrasta amb el nombre modest, però important, publicat a la resta de la monarquia hispànica i, sobretot, amb el nombre ingent que van veure la llum sobretot a Alemanya i, en menor grau, a França i Itàlia, durant el mateix període.[2]

Quan, a la segona meitat del segle XVI, es començà a engegar finalment, i molt a poc a poc, la premsa a Catalunya, gairebé tota es va centralitzar a Barcelona.[3] De fet, no fou ben bé fins a finals del segle XVI, i sobretot fins a la primera meitat del XVII, que la primera premsa catalana assolí la seva plenitud. Mentre que a la dècada de 1590 a 1599 les relacions que coneixem publicades a Catalunya arriben a una vintena, a la dècada de 1620 a 1629 superen les dues-centes, i a la de 1640 a 1649 sumen cap a tres-centes cinquanta (Expòsito 2013). De fet, les relacions que van veure la llum durant i arran de la Guerra dels Segadors representen claríssimament l'apogeu del *boom* de la primera premsa catalana.[4] Una altra peculiaritat ben significativa que cal tenir en compte és el fet que, amb molt poques excepcions, la premsa publicada a Catalunya s'imprimí normalment en espanyol. Si l'ús del català es generalitza només durant la Guerra dels Segadors, el fenomen és degut evidentment a la il·lusió i al compromís polític de promocionar la llengua d'un país que acabava de separar-se de la monarquia hispànica. Quant a la difusió de la premsa, mentre que la major part es venia a les impremtes i llibreries, als mercats i pels carrers, Ricard Expòsito (2013) ha demostrat com podia penetrar sorprenentment lluny, fins a masies ben remotes de l'interior del país.

1. Es tracta de la *Carta de la gran victoria y presa de Oran*, impresa per Carles Amorós el 1509 (Ag. I: 15). Moltes de les primeres relacions hispàniques no porten el nom del lloc d'impressió. Cal observar també que a les bibliografies d'Agulló (Ag. I i II; que van fins al 1626) falta la immensa majoria de les cent vint-i-sis relacions barcelonines, d'entre el 1612 i el 1628, conservades en tres toms de la Biblioteca Nacional de Lisboa (*Notícies*). Per ser *Notícies* una edició facsímil, és la que cito amb preferència.

2. Vegeu Roth (1963), Seguin (1961) i Bulgarelli (1967).

3. La primera dècada de la qual han sobreviscut exemplars de més de deu impresos informatius produïts a Catalunya és l'última del segle XVI. En canvi, la producció, per exemple, a Sevilla, va ser immensament superior o bé s'ha conservat molt més bé.

4. Només a la dècada de 1630 a 1639 hi ha una petita davallada i el nombre de relacions que es conserven no arriben a dues-centes.

1. CELEBRACIONS DEL PODER: LA REIALESA

Malgrat la llunyania geogràfica de la cort, una part important de les notícies publicades a Catalunya eren relacions de fets relatius a la reialesa: naixements, casaments, visites, defuncions, etc., però també sobre els actes fets, sobretot a Barcelona, per commemorar tals efemèrides. Aquestes relacions no posaven tan sols en relleu el poder i el carisma reials, sinó també el prestigi de la ciutat de Barcelona, capaç de muntar espectacles sensacionals, amb decoració d'edificis, arcs triomfals, il·luminació de carrers, focs artificials, comèdies, etc. La publicació de relacions de festes complia amb l'objectiu polític de reforçar l'orgull ciutadà i de divulgar la fama de la metròpoli.

A la segona meitat del segle XVI, Pere Regnier imprimeix a Barcelona un *Romance nuevamente compuesto*, de Joan de Timoneda, sobre el naixement, l'any 1566, de la infanta Isabel Clara Eugènia, primera filla de Felip II i Isabel de Valois (Ag. I: 137, 362).[5] El 1581, Pere Malo publicà una relació del jurament fet a Felip II com a rei de Portugal (Ag. I: 204) i, el 1586, s'imprimí una relació del casament del duc de Savoia amb la infanta Caterina (Ag. I: 229). A la fi del segle, dues relacions barcelonines s'afegeixen a la premsa feta a Itàlia, Espanya, Països Baixos i Anglaterra, que seguí, pas a pas, el viatge fet per Margarida d'Àustria a través d'Itàlia per anar a València a casar-se amb Felip III (Ag. I: 311, 322).

Al començament del segle XVII, veuen la llum diverses relacions de les festes fetes a Barcelona en ocasió de les visites dels fills del duc de Savoia. El 1611, trobem relacions de la mort de Margarida d'Àustria i dels funerals celebrats en honor seu a Barcelona. L'any 1615, s'imprimeixen diverses notícies del doble casament reial francoespanyol entre Lluís XIII de França i la germana del futur Felip IV d'Espanya, i entre aquest últim i la germana del rei francès: una *Relacion compendiosa y verdadera* de l'encontre fet entre els interessats i de «como los Reyes comieron un dia en publico con la mayor grandeza que jamas de ningun Monarca se haya sonado» (Ag. I: 584); una *Relacion verdadera y digna de eterna memoria* dels consells oferts per Felip III a la seva filla

5. Quan citem les relacions, els títols no són necessàriament complets i en regularitzem les grafies. En general, les fonts bibliogràfiques utilitzades en aquest article són: per al període que va fins al 1626, Ag. I i II; per als anys 1612-1628, preferentment Ettinghausen (2000); per al període de 1628 a 1640, BDRS; per a les festes barcelonines, Ettinghausen (2010); i, per a la Guerra dels Segadors, Ettinghausen (2001).

(Ag. I: 595); i encara una tercera, que ja s'havia publicat a Burgos i Màlaga abans que la imprimissin a Barcelona Gabriel Graells i Esteve Liberós (Ag. I: 608).

L'any 1621 s'esdevingueren la mort de Felip III i el començament del regnat de Felip IV, un canvi políticament ben convuls. Esteve Liberós va donar a l'estampa una relació de la mort de Felip III, escrita en tres romanços (Ag. II: 4); una de la mort del papa Pau V (Ag. II: 23), i una, en vers, que explica un intent de revolta a Sevilla: «como unos hombres dieron en una locura, y frenesi estraño, que fue querer alçarse con aquella Ciudad, y hazerse Reyes y señores della» (*Notícies*: 42). L'execució exemplar, feta el 1621 a la plaça Major de Madrid, de Rodrigo Calderón, un dels homes forts de Felip III, tingué ressò a Barcelona en una *Oracion lamentable* publicada per Liberós (Ag. II: 51). L'any següent, un dels esdeveniments més sonats de la cort de Madrid —l'estada de sis mesos del príncep de Gal·les— també es féu conèixer a Catalunya. A més de constituir la notícia de l'any arreu d'Europa, la visita principesca provocà una *Relacion de la entrada del señor principe de Gales a Madrid*, impresa per Esteve Liberós (*Notícies*: 84), i una *Relacion de la salida que hizo desta villa de Madrid […] Sacado del trasunto impresso en Madrid*, impresa per Sebastià i Jaume Matevat (Ettinghausen 1985: nota 32).

Entre les notícies referides a Catalunya, una descriu l'«entrada y solemne recebimiento» fets a Madrid, l'any 1622, per l'ambaixador Pau Altarriba (Ag. II: 59). L'objectiu de la seva ambaixada —que Felip IV anés a celebrar corts a Barcelona— tingué fruit quatre anys més tard, moment en què es van publicar a Barcelona, el 1626, el llarg poema de Juan Bautista Felices de Cáceres titulat *La casa de armas del sol* (*Notícies*: 103) i, com a mínim, tres relacions numerades de la visita escrites per Batista del Castillo, tres més fetes per Pau Clascar del Vallés, i encara una altra per Miquel i Joan Gassol (Ettinghausen 2010). No s'imprimí res sobre la fi totalment infructuosa d'aquelles corts.

Poc abans, i poc després, de les corts de 1626, un dels *periodistes* més importants de l'època publicà quatre relacions sobre esdeveniments ocorreguts a Barcelona. Andrés de Almansa y Mendoza, que aparentment havia estat expulsat de Madrid, donà a conèixer a la impremta de Sebastià de Cormellas, el 1625, una relació «de las fiestas, torneos, y saraos de Barcelona al nacimiento de la Infanta nuestra señora». El 1626 va ser Esteve Liberós qui imprimí la seva *Segunda relacion de las justas, torneos, y saraos*, una descripció molt gràfica de les festes de Nadal; una *Tercera Relacion de las fiestas*, que narrava els preparatius per a les corts; una quarta relació, que parlava de l'entrada

a Barcelona del llegat papal, el cardenal Barberini; i, finalment, el 1627, una relació de l'ambaixada feta al Vaticà pel conestable de Navarra.[6]

El públic lector català seguí gaudint de notícies sobre la família reial, com ara un romanç i una relació sobre el naixement de l'infant Baltasar Carles, el 1629 (BDRS: 4550, 4551), i una relació «de las grandiosas Fiestas que se hizieron en Madrid al Bautismo del Principe nuestro Señor» (BDRS: 4558). La visita a Barcelona, el 1630, de Maria d'Àustria, filla de Felip III, inspirà mitja dotzena de relacions més. Una altra relació del 1630 celebra l'«Entrada, regoziios, y fiestas» ofertes per la ciutat de Saragossa a Felip IV (BDRS: 4569); i una altra, «venida de Madrid», el jurament fet per Baltasar Carles el 1632 (BDRS: 4661). El mateix any es reprengueren, sense èxit, les corts suspeses sis anys abans, i es publicaren nombroses relacions afalagadores de les festes que se celebraren en honor del rei; se'n va fer igualment ressò l'impressor sevillà Juan Serrano de Vargas. També l'any 1632 es produí una operació de les mateixes característiques per donar la benvinguda al germà de Felip IV, el cardenal infant, com a virrei de Catalunya (Ettinghausen 2010).

2. CELEBRACIONS DEL PODER: L'ESGLÉSIA

En general, es van publicar relacions, i també sovint els sermons corresponents, de festes eclesiàstiques anuals, com ara les de sant Jordi, sant Tomàs d'Aquino, santa Eulàlia i la Immaculada Concepció. Ara bé, al costat d'aquestes festes també n'hi havia de puntuals, fetes, per exemple, per celebrar beatificacions, canonitzacions, trasllats de relíquies, la promoció de cultes nous o renovats, actes de fe, casaments i naixements reials, i victòries, o bé per commemorar la defunció d'un monarca.

La canonització de sant Ramon de Penyafort, el 1601, fou un esdeveniment massivament celebrat, perquè era un sant *de casa*, i es produïren nombrosos impresos per a l'ocasió (Ettinghausen 2001). Sens dubte, per mirar d'aconseguir la canonització d'un altre català, l'any 1617 se celebrà el fet que el cos de l'arquebisbe de Tarragona, Oleguer, havia quedat incorrupte després de 482 anys (*Notícies*: 30). Per a la beatificació

6. Vegeu Almansa y Mendoza (2001: relacions 13-17). Aquestes relacions d'Almansa són de les poquíssimes impreses a Barcelona que van en foli, i no en quart, seguint el patró general de relacions en prosa publicades a Sevilla, Madrid, etc.

de santa Teresa, el 1614, es publicà una relació i un llibre de les festes celebrades tant a Barcelona com a «las otras Ciudades de Cathaluña». El 1622 Barcelona participà en les festes fetes arreu d'Espanya per celebrar la canonització de tres sants espanyols —Teresa, Isidre i Ignasi—, i ho va fer amb la publicació d'hagiografies i relacions d'aquestes efemèrides. Quant a la Immaculada Concepció, gràcies al suport al seu culte que havia fet Felip III, s'imprimiren diverses obres commemoratives, entre les quals una *Relacion de la institucion en Roma de la Inmaculada Concepcion* feta el 1624 pels Matevat (Ag. II: 152).

Un element important en l'adoctrinament de la religió foren les notícies de miracles que es publicaren arreu d'Europa, tant de la part catòlica com de la protestant. El 1609, Sebastià Matevat i Llorenç Déu imprimiren una carta enviada pel procurador general dels jesuïtes del Perú en la qual es relatava un miracle fet «por intercession del B. Padre Ignacio de Loyola» (Ag. I: 469); i el 1616, també Gabriel Graells publicà un *Milagro sucedido en Napoles por intercesion del Bienaventurado Padre Ignacio de Loyola* (Ag. I: 625). Evidentment, l'una i l'altra podrien haver-se utilitzat per engrossir el currículum del sant, de cara a la seva canonització. Si bé totes les victòries importants se celebraven amb tedèums, algunes vegades s'atribueixen explícitament a la intervenció divina, com ara en la relació d'una «milagrosa victoria» aconseguida per gent de Tossa contra un vaixell turc, amb l'ajut de sant Ramon de Penyafort, l'any 1614 (*Notícies*: 13), o bé en la relació de l'encontre amb naus turques de les galeres de Gènova, el 1628, en què la Verge del Carme obrà «dos portentosos sucessos y maravillas» (BDRS: 4525). El 1653, Antoni Lacavalleria publicà una relació de dotze pàgines de la cura miraculosa feta per sant Ramon a una monja a Saragossa (*Noticias*), i el mateix any s'imprimí a Barcelona, Girona, Madrid, Saragossa, Sevilla i Granada el famós miracle de les mosques de sant Narcís que havia vençut l'exèrcit francès davant les muralles de Girona.[7] A més de miracles pròpiament dits, hi hagué també històries moralitzants, com per exemple la publicada el 1615, de la Baltasara, una actriu de mala fama que es convertí en ermitana (*Noticias*),[8] o la del gos prodigiós lisboeta que reverenciava el santíssim sagrament, una relació publicada el 1630, a Barcelona, Granada i Sevilla (*Noticias*).

Una part destacada de notícies de l'estranger parla de casos de persecució de catòlics; aquest tipus de notícia s'explotava, clarament, com a propaganda en la

7. Vegeu *Segadors* (1993: relacions 206, 207, 204, 210, 208, 205, 211) i Valsalobre (2004).
8. Vegeu García de Enterría (1989).

Caplletra 57 (Tardor 2014), ISSN 0214-8188, pp. 151-171

lluita contra l'islam i el protestantisme. La nova de l'execució a la Xina de set pares de l'orde de sant Francesc (Ag. I: 617) la publicà Gabriel Graells, el 1616; i una altra de ben semblant, la de nou religiosos jesuïtes i dos de franciscans, la imprimí l'any següent Llorenç Déu (Ag. I: 662). Esteve Liberós va fer estampar, el 1629, una *Relacion nueva de los Martires del Japon* (BDRS: 4576) i, el 1631, una *Breve relacion de la grande crueldad de Gentiles y Moros, contra los Predicadores Evangelicos del Orden de Santo Domingo, y Cofrades del Santisimo Rosario, en las Filipinas, Japon, y en las Indias Orientales* (BDRS: 4648). Aquell mateix any, els Matevat, pare i fill, imprimiren la relació del martiri al Japó de vuit jesuïtes (BDRS: 4647, 1844).

La mort de dos mallorquins a Alger va veure la llum a Mallorca, el 1619, a les premses de Gabriel Guasp (Ag. I: 746), i a Barcelona, l'any següent, a les d'Esteve Liberós (Ag. II: 1). El 1621, Sebastià Matevat reimprimí una relació en vers, publicada abans a Sevilla, de la mort d'un religiós i nou joves, «los quales murieron martyres y bienaventurados», ordenada pel rei del Marroc (*Notícies*: 40). El 1627, Esteve Liberós publicà una carta enviada des de Tunis en la qual es posava de manifest el contrast entre la «grande clemencia» oferta per Felip III en l'expulsió dels moriscs d'Espanya amb la tortura i mort de cinc presos cristians a mans dels «descendientes» dels expulsats (*Notícies*: 107). El mateix any, Jaume i Sebastià Matevat reimprimien una relació, prèviament publicada a Roma i Gènova, que relatava «la presa y martirio» d'un pare caputxí per ordre del rei de Tunis (*Notícies*: 110); també van tirar a les seves premses una relació, traduïda del francès, en la qual es pretenia explicar el martiri patit al Piemont per dos pares caputxins a mans d'una família jueva que el duc de Savoia ordenà que fos cremada viva (*Notícies*: 111).

Pel que fa a les víctimes del protestantisme, el 1587 ens trobem amb un *Discurso*, imprès a Mallorca per Gabriel Guasp, «sacado de copia imbiada de Barcelona», que es fa ressò d'un esdeveniment que astorà tota l'Europa catòlica: l'execució, a l'Anglaterra d'Isabel I, de Maria Estuard (Ag. I: 231). El 1612, Sebastià de Cormellas imprimí una carta enviada de Londres «de un Religioso Catholico a otro de España», en què s'explicava «lo que passa acerca de la persecucion de los Catholicos en dicho Reyno» (*Notícies*: 1). Evidentment, presentats com a martiris, tots aquests tipus de successos aparentment negatius eren fàcilment convertits en positius. Per una altra banda, el càstig d'heretgies per part de l'Església catòlica s'escenificava en relacions d'actes de fe, com ara una sobre el que fou celebrat a Madrid el 1624, «impressa en Madrid, y

agora de nuevo en Barcelona» (*Notícies*: 91), o una altra a propòsit del que se celebrà el 1627 a la plaça del Born de Barcelona (*Notícies*: 120). En l'altre extrem, també hi ha relacions que celebren conversions, com per exemple la que explica, l'any 1588, com a Alger un clergue convertí el seu patró a la fe catòlica (Ag. I: 232), o la que relata com una presonera a Alger va fer el mateix amb tres germanes mores, impresa el 1627 per Liberós (*Notícies*: 117).

3. CELEBRACIONS DEL PODER: VICTÒRIES CONTRA ELS ENEMICS

3.1 GUERRA CONTRA L'ISLAM

De la mateixa manera que passa amb les altres guerres de l'època (com també, per descomptat, d'altres moments de la història), a la premsa només es parlà de victòries pròpies o dels aliats, o bé de les atrocitats comeses per l'enemic. Catalunya prengué part en la difusió d'una de les notícies militars més sonades del segle XVI, que inspirà fins a tres-centes relacions arreu d'Europa (Pettegree 2011: 145): la desfeta, l'octubre del 1571, de l'armada turca a Lepant. Claudi Bornat imprimí dos reportatges de la victòria arribats a Barcelona via Venècia (Ag. I: 150, 151), i, a més, una glossa sobre un salm i un romanç basat en les cartes rebudes (Ag. I: 153), així com també un *Canto al modo de Orlando* sobre els mateixos fets (Ag. I: 172). Una altra relació sobre Lepant fou impresa per Pau Cortey i Pere Malo (Ag. I: 160), mentre que unes cobles d'una relació en vers composta per Juan Granado, «autor de comedias y natural de Baeça», es publicaren a Barcelona sense nom d'impressor (Ag. I: 165).[9]

Al començament del segle XVII, es publiquen a Barcelona moltes relacions que tracten el conflicte amb l'islam al Mediterrani. Joan Amelló imprimeix una *Relacion de las dos famosas presas que han hecho dos galeras de Cataluña, de tres vaxells de moros* (Ag. I: 503); Sebastià de Cormellas fa el mateix amb una altra «famosa presa» feta per les dues galeres de Catalunya (Ag. I: 517); i Gabriel Graells produeix una relació dels

9. Per als materials escrits que va generar Lepant, incloent-hi poesia èpica castellana, italiana, francesa, llatina, etc., un important nombre de compilacions impreses de poesia lírica i un extraordinari nombre de plecs solts italians, francesos, castellans, llatins, catalans, etc., vegeu Valsalobre (2012: 136).

Caplletra 57 (Tardor 2014), ISSN 0214-8188, pp. 151-171

èxits aconseguits a les costes de Barbaria per les galeres de Nàpols i Sicília (Ag. I: 527), una *Verdadera relacion de las grandes crueldades ejercidas por mandato del Gran Turco* (Ag. I: 509) i una altra relació en la qual s'explica una victòria obtinguda contra els turcs per «el famoso Osarte Griego», amb l'ajut del duc d'Osuna, virrei de Sicília (Ag. I: 533); Osuna fou un dels herois mediàtics de la segona dècada del segle gràcies als reportatges de les campanyes navals que dirigí (López Poza 2007). Una de les primeres relacions que es coneixen produïdes per Esteve Liberós —que va ser l'artífex d'un total de més de cent cinquanta relacions i va esdevenir, així, un dels màxims impulsors de la premsa catalana de començament del sis-cents— és la *Relacion verdadera enviada de la isla de Sicilia* sobre la presa feta, el 1613, de set galeres (*Notícies*: 10).[10]

A la tercera dècada del segle, a Barcelona es continuen publicant relacions sobre victòries aconseguides al Mediterrani contra moros i turcs per les galeres de Malta (*Notícies*: 63) o de Sicília (*Notícies*: 79), pels galions d'Espanya (Ag. II: 66), per les galeres de la Goleta (*Notícies*: 94), per l'esquadra genovesa (*Notícies*: 89), per les galeres d'Espanya (*Notícies*: 93), pel duc de Maqueda (*Notícies*: 90), per les galeres de l'esquadra de Nàpols (Ag. II: 150), per tres vaixells francesos (*Notícies*: 113) o per les galeres de Malta (*Notícies*: 119). En relacions impreses el 1627, per Esteve Liberós, s'explica com els esclaus cristians de quatre galeres turques es feren amb els vaixells on es trobaven presoners (*Notícies*: 122) o bé com uns renegats prengueren un galió algerià (*Notícies*: 123).

Quant a operacions militars a terra, a diferència de la premsa italiana i espanyola, a la barcelonina no proliferaren notícies de les batalles lliurades contra els turcs a Transsilvània, l'última dècada del segle XVI. El 1602, Joan Amelló imprimeix una relació de *La felicisima conquista de la famosisima Ciudad de Buda*, és a dir, sobre l'assalt fracassat fet per les tropes imperials (Ag. I: 387). I una mica més tard, el 1614, Gabriel Graells publica la relació de la captura de la Màmora, a la costa del Marroc (Ag. I: 559, 590),[11] i ell i Liberós imprimeixen una *Relacion de la venida a Florencia del Esmiro de Sayda*, on s'expliquen victòries aconseguides pels cristians a Terra Santa

10. Nombroses relacions d'encontres navals d'aquesta mena es continuen publicant els anys següents: vegeu *Notícies* (11, 13, 16, 18, 31, 33, 39, 40) i Ag. I (624, 639, 650, 694, 697).

11. El 1618, el mateix Gabriel Graells imprimiria una *Relacion de la gran victoria que los soldados del fuerte de San Felipe de la Mamora tuvieron contra mas de cuatro mil Moros* (Ag. I: 712), i el 1621 Esteve Liberós n'imprimiria una altra sobre el setge posat a la Màmora per un poderós exèrcit moro (Ag. II: 5).

(*Notícies*: 14).[12] També es refereix, en una relació impresa el 1624 per Jaume i Sebastià Matevat, al sabotatge dut a terme per presoners cristians al palau del capità general del gran turc a Alger (*Notícies*: 95).

3.2 guerra contra el protestantisme

Alguns dels motius que donaren més embranzida a la primera premsa europea, sobretot a Alemanya, van ser la reforma protestant i les subsegüents guerres de religió, tant militars com propagandístiques. Mentre que a Catalunya s'imprimeixen relativament poques notícies sobre aquestes guerres, durant el tercer decenni del segle xvii el rei de França s'erigeix com a heroi mediàtic *mataheretges*, només mercès a un sol impressor barceloní. L'any 1621, Esteve Liberós produeix tota una sèrie de relacions, la gran majoria (si no totes) traduïdes del francès, sobre la guerra feta per Lluís XIII contra els hugonots: una *Relacion verdadera del cerco de la Villa de Montalvan, y su contorno* (*Notícies*: 46); una altra, en vers, a propòsit dels mateixos fets (*Notícies*: 45), i una altra en prosa (*Notícies*: 53); una relació que parla de «las hazañosas empresas, y vitorias milagrosas» del rei francès (Ag. ii: 25); una altra que atribueix als hugonots la crema de dos ponts a París (*Notícies*: 44); una que parla de la desfeta aconseguida pel duc d'Épernon de «muchos Luteranos, quemando ochocientas casas de la Rochela» (*Notícies*: 48); i encara una altra sobre la desfeta del duc de Rohan, que volia socórrer Montauban (*Notícies*: 50). Un any més tard, el 1622, el mateix Liberós segueix endavant amb una relació sobre la victòria aconseguida contra «los Uganotes de Monpeller» (*Notícies*: 56); una altra sobre «la presa de otras villas rebeldes» (*Notícies*: 57); una sobre la conversió d'alguns hugonots de La Rochelle (*Notícies*: 59); una altra sobre la desfeta infligida sobre els hugonots que anaven a socórrer Montauban (*Notícies*: 64); una sobre com «el Christianissimo Rey de Francia […] passo a cuchillo una famosa Villa de Uganotes, cuyo nombre es la Bastida» (*Notícies*: 67); una altra sobre «el cerco de la Rochela» (Ag. ii: 39); una altra sobre els setges de La Rochelle i de Rouen (*Notícies*: 74); una sobre el setge de Tonneins (*Notícies*: 76); una altra sobre la desfeta de la cavalleria dels hugonots rebels a «Puylaurens, Revel, y Sorrere» (*Notícies*: 77); una sobre la desfeta de les forces

12. Una relació molt semblant es publicà el mateix 1614 a Sevilla (Ag. i: 572).

del duc de Sully a Figeac i Cadenac (Ag. II: 43); una altra sobre la *Presa y reduction de la villa de Monheurt* (*Notícies*: 78); una altra sobre la presa de Santa Fe i set viles rebels més (Ag. II: 55); i, finalment, una que celebra una victòria marítima contra «setenta Vaxeles que los Uganotes de diuersas partes havian juntado para apegar fuego, y desbaratar la Real Armada» (*Notícies*: 80). El 1627, Liberós imprimí una relació que s'havia publicat en francès a Bordeus i que explicava el bon succés tingut pel rei francès, amb l'ajut del d'Espanya, contra els anglesos a l'illa de Ré (*Notícies*: 114, 118), així com una altra, publicada abans a Tolosa de Llenguadoc, sobre la victòria tinguda sobre «los Luteranos pel duc de Montmorency» (*Notícies*: 116); l'any 1628, imprimí la d'un altre setge de La Rochelle (BDRS: 4546). Una greu malaltia patida per Lluís XIII de França es publicà el 1631 (BDRS: 4992). Impressiona el fet que Esteve Liberós —i cap impressor més de la península, que se sàpiga— fos capaç d'organitzar i mantenir l'enviament de tantes notícies de la guerra lliurada per Lluís XIII contra els hugonots.

A la segona dècada del sis-cents, veiem també com incideixen en la premsa catalana altres elements de la Guerra dels Trenta Anys, amb una relació sobre la presa de Praga i una altra sobre una victòria espanyola contra el comte palatí (Ag. II: 68, 69), victòries espanyoles a Flandes (Ag. II: 124, 125), la presa de Breda el 1625 (Ag. II: 191, 192) i, el 1626, la desfeta del comte de Mansfeld a Dessau per les forces de Wallenstein (Ag. II: 233). També es publiquen, el 1626, a les premses de Jaume i Sebastià Matevat, la coronació del rei d'Hongria (Ag. II: 218) i la desfeta de l'atac naval anglès contra Cadis (Ag. II: 203). Una relació curiosa, publicada el 1627 per Liberós, explica «un caso raro y maravilloso» ocorregut a Polònia, on un exèrcit suec obrí foc contra un crucifix: les bales, però, rebotaren i mataren catorze mil soldats protestants! (*Notícies*: 112). L'any següent, Liberós publicà una relació, escrita «Por Juan Scheffer, Gentilhombre Aleman», de la desfeta del rei de Dinamarca (*Notícies*: 126). Entre d'altres importants victòries catòliques recollides en relacions barcelonines, hi ha el saqueig de Magdeburg, el 1631 (BDRS: 4658), i la batalla de Nordlingen, el 1634 (BDRS: 4622). El Nou Món apareix ben poc en la premsa catalana, però quan ho fa és majorment per explicar victòries contra forces enemigues, com ara les *Nuevas ciertas y fidedignas* de la desfeta de vuitanta-set naus holandeses, el 1629, prop de l'Havana (BDRS: 4570), o la relació d'una altra derrota al Brasil (BDRS: 4627).

3.3 Guerra contra Espanya: la Guerra dels Segadors

Com ja hem apuntat, la Guerra dels Segadors representa el punt àlgid de la primera premsa catalana. El 1635, França havia declarat la guerra contra Espanya i va produir incidents a la frontera. La derrota dels francesos que assetjaven Hondarribia, l'estiu del 1638, omplí moltes relacions espanyoles, incloent-hi una sèrie numerada impresa pels Matevat; probablement, l'última d'aquesta sèrie és la *Quinta relacion de la forma en que se dispuso y ejecuto el rompimiento del frances para socorrer la plaza de Fuenterrabia* (BDRS: 2593). Els Matevat imprimiren també una relació de «Las Grandiosas fiestas» fetes a Barcelona per celebrar la victòria (BDRS: 2505), i el 1639 Jaume Romeu publicà una relació «del prodigio y milagro que ha sucedido con la devotissima imagen de nuestra señora de Guadalupe […] donde los franceses tenian puesto el sitio» (BDRS: 2803).

La premsa d'aquest període demostra emblemàticament com aquesta s'utilitza per projectar missatges reconfortants en temps de guerra. A més dels Matevat, foren crucials per a la publicació massiva de notícies els impressors barcelonins Gabriel Nogués, Jaume Romeu i Antoni Lacavalleria (Ettinghausen 2001); la premsa anava acompanyada de la *guerra de papers*, una allau de pamflets propagandístics justificatius de la revolta i de l'annexió francesa del Principat (Miralles 2010 i 2012). Les relacions demostren clarament l'afany per part del públic català per assabentar-se dels últims esdeveniments, ja que cobreixen una quantitat impressionant d'encontres militars de tota mena. A més, cal assenyalar que aquests textos no parlen tan sols del que ocorria arreu del país i al mar, sinó també a fora —especialment, sobre els revessos soferts per Espanya a Portugal i als altres fronts de la Guerra dels Trenta Anys, i sobre els bons resultats aconseguits per França—, a banda de les negociacions mantingudes entre les grans potències per mirar de restaurar la pau. Notícies de victòries aconseguides a Catalunya contra els espanyols es publicaren també a França com a suplements a la *Gazette* oficial de Théophraste Renaudot, de la mateixa manera que veieren la llum a Portugal; l'alineació política amb França es concretà també en la traducció al català, els anys 1641 i 1642, d'alguns números de la *Gazette* francesa (Guillamet 2003: 19-30).

No tota la premsa de la Guerra dels Segadors tracta només fets militars. Així, es van publicar relacions de negociacions diplomàtiques amb França i cartes dels reis i virreis francesos que asseguraven ajut material contra Castella, com també relacions

Caplletra 57 (Tardor 2014), ISSN 0214-8188, pp. 151-171

de festes i cerimònies. És el cas, per exemple, de les celebracions de la victòria de Montjuïc i d'altres èxits militars rellevants, les exèquies fetes a la mort de Pau Claris i de Lluís XIII, la signatura del tractat franco-català, l'arribada de nous virreis francesos i, el 1653, la celebració, imposada, d'haver tornat Catalunya a l'obediència de Felip IV. Sovint acompanyaven la publicació d'aquestes notícies les de sermons fets per a l'ocasió (Ettinghausen 2010). El fracàs que representà per a la indústria informativa catalana la desfeta de la revolta contra la monarquia espanyola es veu reflectit en la sobtada i dramàtica davallada en el nombre de relacions publicades a Barcelona a partir de mitjan segle XVII, amb menys d'un parell de dotzenes que es coneguin impreses durant la dècada que va de 1650 a 1659. El nombre de relacions impreses en aquesta ciutat no tornarà a arribar a la xifra d'un centenar fins a la dècada de 1680 a 1689 (Expòsito 2013).

4. CELEBRACIONS DEL PODER: LA LLUITA CONTRA EL CRIM I EL DESORDRE

Una gran part de les notícies d'arreu d'Europa era, a l'època, sensacionalista. Tot i que només a França sembla que hi hagi un mot per descriure aquest tipus de premsa, el *canard* (Seguin 1964), els pamflets informatius sensacionalistes no es limitaren a aquest país. Un element comú en tot aquest tipus de premsa són els títols, que gairebé sempre posen l'èmfasi en el caràcter horrorós o espectacular de les històries que conten; alguns dels epítets més corrents que s'hi utilitzen són «épouvantable», «espantoso», «spaventevole», «strange» i «erschrecklich». Tanmateix, de manera semblant a la premsa sensacionalista d'avui dia, els *canards* i els seus equivalents fora de França gairebé sempre exploten l'oportunitat per treure conclusions moralitzants de les notícies, sovint improbables però sovint també horripilants, que explicaven. En aquest sentit, s'aproximen a la mecànica i la retòrica del sermó: detallen les desastroses conseqüències de cedir a la temptació o bé dibuixen la misericòrdia divina que podien esperar els que s'hi resistien o els que se'n penedien a temps. De fet, tant o més que les notícies sobre la reialesa, l'Església o els enemics, la premsa sensacionalista es troba carregada de judicis de valor basats en consideracions ideològiques.

Mentre que a Alemanya, França i Anglaterra es publiquen a la segona meitat del segle XVI molts impresos que no tenen a veure explícitament amb assumptes polítics, a Catalunya no es troba, o bé no es va generalitzar, fins a començaments del XVII, el que podríem anomenar una premsa groga. El 1606, els germans Anglada imprimeixen la relació en vers de l'*Espantoso Suceso que sucedio en la Ciudad de Lisboa, en el año de 1604, donde se da cuenta de lo que sucedio a un Carnicero* (Ag. I: 431). A la tercera dècada del segle, trobem relats ben diferents, però que tenen en comú missatges doctrinals prou clars: un crim relatat per Joan Dardó, «natural de Ozona», que ocupa una relació impresa, el 1622, per Esteve Liberós: *Verdadera relacion del castigo que Dios ha enviado a un muchacho que por consejo de su padre apedreaba a su madre* (*Notícies*: 58); el cas d'un pecador castigat pels diables, que fou font d'inspiració d'un imprès fet l'any 1624 pels Matevat, i que explica «como los Diablos se han llevado a un mercader agavellador de trigo, porque no se quiso confessar» (*Notícies*: 88) (per si la lliçó no quedava ben palesa, el títol afegia: «Es de grande exemplo para los Christianos que mal viuen agavellando trigo»); o, encara, la terrible història, impresa pels Matevat el 1625, d'una dona que prenia el nom del diable en va: *Suceso atroz y espantoso, que ha acontecido a una mal acondicionada mujer, que maldiciendo a sus hijos, les ofrecia al Diablo, y lo que sobre esto acontecio* (*Notícies*: 98), en què els adjectius «atroz» i «espantoso» del títol van ajudar, sens dubte, a atraure lectors i oïdors.

D'altra banda, també es publicaren notícies que desprestigiaven infidels o marginats. És el cas, per exemple, d'una relació, impresa a València i reimpresa a Barcelona el 1615 per Graells i Liberós, que afirmava que vuit moriscs tornats a Espanya anaven fent malifetes, com ara emportar-se «todas las criaturas que pudiessen aver a sus manos» (Ag. I: 587); o bé d'una història de sang i fetge, impresa per Liberós el 1618, en la qual s'explicava, en vers, «las crueldades, y robos grandes» fets per uns gitanos assaltadors de camins, «los quales mataron un Religioso, y le comieron asado y una Gitana la cabeça cozida» (*Notícies*: 32).

Un dels problemes endèmics de la Catalunya de principis del segle XVII fou el flagell del bandolerisme. Per tant, els esforços promoguts pel virrei, el duc d'Alburquerque, per eradicar-lo van aconseguir prou publicitat a la premsa. A Barcelona es difongueren relacions en vers, impreses el 1613 per Esteve Liberós, sobre l'execució «del bort Clua Capitan de quadrilla de Bandoleros, y de otros doze compañeros suyos» (*Notícies*: 7), i sobre l'execució de «Miquel Morell cabeça de quadrilla de bandoleros,

Caplletra 57 (Tardor 2014), ISSN 0214-8188, pp. 151-171

y de otros siete compañeros suyos» (*Notícies*: 9). Liberós imprimí, el 1616, una relació en vers, composta per «Francesc Lopes, de la vila de Mataro», sobre «la molt grandiosa y memorable expulsio de lladres y Bandoles» ordenada pel virrei, com també la presa de «dos famosos caps de quadrilla nomenats Tallaferro y Trucafort» (*Notícies*: 26). El mateix 1616, Llorenç Déu publicà dues relacions, també en vers: una, composta per Joan Pelegrí, natural de Manresa, en la qual pretenia explicar «la transformacio de Cathalunya y inmemorial justicia de lladres y bandollers» per manament del duc d'Alburquerque (*Notícies*: 21); l'altra, composta per Miquel Martí, natural de Vic, en la qual també lloava la feina del virrei (*Notícies*: 23). Anys més tard, trobem tres relacions més en vers sobre temes semblants: la mort de Miquel Margarit i Valentí Graus, la de Francesc Margarit, i la de «sinch Bandolers molt perversos» (*Notícies*: 105, 108, 109). Evidentment, amb la narració de totes aquestes execucions es propagava la idea que les autoritats feien complir la llei i controlaven la situació.

5. CELEBRACIONS DEL PODER: L'ACCEPTACIÓ DE LA VOLUNTAT DIVINA

Mentre que a la premsa d'altres països europeus, com ara Anglaterra i Alemanya, hi ha prou casos de notícies de tempestes i mal temps, una de les poques d'aquest tipus publicades a Catalunya fou la que imprimí Joan Amelló, el 1608, sobre la gran tempesta que afectà Sevilla (Ag. 1: 449).[13] Una altra d'aquest tipus, impresa l'any 1622 per Esteve Liberós, és la *Relacion del invierno de Madrid, y suceso de la casa de Campo, con otra de la toma de la fortisima ciudad de Juliers* (*Notícies*: 81). A més d'explicar el fred mai vist i la mort d'uns cavallers als estanys de la Casa de Campo, s'hi descriuen també les gelades patides al nord d'Europa, i en particular el fred intens que afectà l'exèrcit del marquès d'Espínola al setge de Juliers. També es troben algunes relacions més de mal temps, com ara els diluvis ocorreguts el 1628 a Màlaga (BDRS: 4521), el 1629 a Granada (BDRS: 870), o el 1635 a «la Isla, y Reyno de Mallorca, con los Reynos de Valencia, y Cathaluña» (BDRS: 4608).

13. El 1618 es va publicar a Sevilla una relació «del lastimoso diluvio» que afectà Barcelona i d'altres llocs propers (Ag. 1: 723).

Un altre estrall espantós foren els terratrèmols i les erupcions volcàniques. Jaume Matevat imprimí una relació «de los espantosos y notables daños que hizo un grande terremoto en la Pulla, parte del Reyno de Napoles», el 1627, la llista de destrosses patides de la qual acabava amb les paraules següents: «El Señor por su misericordia nos tenga a todos de su mano, nos de muerte prevenida» (*Notícies*: 125); i el 1638 els Matevat publicaren la relació d'un *Prodigioso volcan de fuego que exhala en medio del mar oceano enfrente de la isla de San Miguel* (BDRS: 2589). Entremig, però, a finals de l'any 1631, ocorregué una erupció del Vesuvi que inspirà moltes relacions, entre les quals n'hi hagué com a mínim tres publicades a Barcelona per Esteve Liberós, que les oferí com una sèrie numerada: una primera relació, enviada des de Nàpols (BDRS: 4626), un *Segundo aviso, y relacion verdadera* (BDRS: 4628), i un *Aviso tercero* al qual «Va añadido à la fin un devoto remedio contra los terremotos» (BDRS: 4669). Un desastre urbà —l'incendi que afectà la plaça Major de Madrid el 1631— es relata en una *Relacion verdadera del lastimoso caso*, impresa igualment per Liberós (BDRS: 4659).

Són corrents a Alemanya, França i Itàlia, i més aviat rares a Espanya, les relacions de senyals vistos al cel. Amb tot, l'any 1621 Esteve Liberós imprimí una relació del setge de Montauban en la qual inclogué una descripció de «unas señales marauillosas que en el Cielo se han aparecido encima de la Villa de Montalvan» (*Notícies*: 46), i el 1622 tragué un imprès, «Traduzido de Frances en Castellano, segun el propio Original de Francia», que descrivia el «advertimiento de Dios por una Cruz, que ha aparecido en el Cielo, sobre la Ciudad de Ginebra» (*Notícies*: 54). El mateix any 1622, Liberós publicà una carta en la qual es parlava d'un «admirable Circulo que aparecio con tres Soles dentro» (*Notícies*: 60), mentre, el 1639, Gabriel Nogués en reimprimí una altra (apareguda abans a Messina, Nàpols i Roma) que explicava els «grandes, prodigiosos y espantables señales» i «horribles visiones, y apariciones de saetas, vientos, tempestades, truenos, relampagos, y de cometas» aparegudes a Constantinoble, evidentment per atemorir els turcs (*Noticias*).

A part de fenòmens físics de la naturalesa, la primera premsa europea n'inclogué també d'altres que tenien a veure amb éssers animals i humans, més o menys creïbles. Així com a altres llocs es publicaren relats del naixement de bessons siamesos i de nadons deformats o gegantescos, a Catalunya el que abunda més són relats d'éssers totalment imaginaris. El 1607, Joan Amelló imprimeix una història en vers faceciosa: la *Relacion muy verdadera de un espantable y Ferosisimo animal llamado Corlissango*

Caplletra 57 (Tardor 2014), ISSN 0214-8188, pp. 151-171

que ha parecido en la provincia de Albania, suposadament «Embiada a un cavallero ungaro por via de Constantinopla, Traduzida de lengua alemana en nuestra vulgar Castellana» (*Noticias*).[14] Una altra, també en vers, tant o més fantasiosa, i que té el seu origen en el folklore medieval, fou impresa el 1608 per Sebastià de Cormellas: *Relacion de como el pece Nicolao se ha parecido de nuevo en el mar, y habló con muchos marineros* (*Noticias*).[15] El 1613, Llorenç Déu imprimiria també una altra relació difícil de pair, publicada abans a Baeza, que parlava d'un nen nascut a Lisboa amb trenta-tres ulls repartits per tot el cos (*Notícies*: 8). Un altre nen imaginat, però que també s'il·lustra amb un gravat, és el que apareix en una *Relacion verdadera* impresa per Liberós el 1628 i que, quan nasqué, portava el cos cobert de closques, una creu al pit i botes als peus (*Noticias*). Mentre costa bastant veure en aquests tipus de publicacions implicacions ideològiques, no tots els comentaris eren merament festius. Per exemple, l'autor de la relació del nen cobert de closques, suposadament el genovès Sebastián de Grajales, resident a Madrid, especula sobre el seu significat, però sense decidir-se si es tracta d'un «pronostico de muchos castigos que se nos aguardan», o bé «de algunos bienes», o fins i tot de la «exaltacion y dilatacion de la Santa Fè Catolica».

6. CONCLUSIONS

Tal com s'ha volgut suggerir al llarg d'aquest assaig, la premsa a Catalunya al començament de l'edat moderna celebra el poder. En aquest sentit, com en tants d'altres, s'insereix plenament en el patró dels inicis de la indústria de la informació europea, un patró que perdurarà durant segles i que continua fomentant aspectes importants fins i tot d'una gran part de la premsa d'avui. Ja a partir del moment de triar les notícies a disseminar, entren en joc actituds, intencions, maneres de pensar i interessos que fan que relatar uns fets *interessi*, i relatar-ne d'altres, no. Mitjançant mecanismes de censura i d'autocensura, s'inculca la consciència de quins fets són

14. Una altra relació que també sembla difícil que ni els contemporanis haguessin pogut prendre seriosament és *El venturoso descubrimiento de las insulas de la nueva y fértil tierra de Xauxa, por otro nombre llamada Mandrona*, impresa per Esteve Liberós, l'any 1616 (Ag. I: 647).

15. Vegeu Caro Baroja (1984).

aptes per al gran públic —en definitiva, de quins *fets* poden erigir-se en *notícies*— i constitueix, així, el primer món mediàtic.

Després ve la part dinàmica del procés, la d'esprémer, en prosa o en vers, el suc de cada fet noticiable, posant en relleu el significat que té, més enllà del simple fet de ser un fet. Aquí es despleguen recursos retòrics i tipogràfics per convertir mers successos en fets significatius, emfasitzant el seu valor simbòlic i justificant els epítets que solen posar de manifest els titulars: *La gran victoria y presa*…, *La felicísima conquista*…, *Prodigioso volcán de fuego*…, *Suceso atroz y espantoso*…, etc. L'ofici de l'autor de relacions consisteix, doncs, a aconseguir que esdeveniments extraordinaris, o almenys declarats excepcionals, impactin degudament en els eventuals lectors i oïdors: persuadint-los, impressionant-los, sorprenent-los, alegrant-los, aterrint-los, etc.

Per sobre de tot, potser el resultat més important és que a la primera premsa a Catalunya, però no només a Catalunya, mai no hi hagué males notícies. Totes les notícies —vinguessin d'allà on vinguessin— eren bones, fins i tot si parlaven de la mort de catòlics, de les atrocitats comeses per criminals, o de catàstrofes de la naturalesa. Tant com les d'escomeses militars, aquestes notícies es presentaven gairebé indefectiblement com a victòries: victòries de màrtirs per la fe; victòries de la justícia sobre malfactors degudament castigats; o victòries de la voluntat divina, vigilant per fer prevenir, o bé expiar, la maldat humana.

Henry Ettinghausen
University of Southampton

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Ag. I = Agulló y Cobo, M. (1966) *Relaciones de sucesos, I. Años 1477-1619*, Madrid, CSIC.

Ag. II = Agulló y Cobo, M. (1975) «Relaciones de sucesos (1620-1626)», dins *Homenaje a Don Agustín Millares Carlo*, vol. I, Gran Canària, Universidad, pp. 349-380.

Almansa y Mendoza, A. (2001) *Obra periodística*, Castalia, Madrid. [Edició de H. Ettinghausen & M. Borrego.]

BDRS: *Catálogo y Biblioteca Digital de Relaciones de Sucesos (siglos XVI-XVIII)*. [<http://www.bidiso.es/RelacionesSucesos>.]

Bulgarelli, T. (1967) *Gli avvisi a stampa in Roma nel cinquecento. Bibliografia, antologia*, Roma, Istituto di Studi Romani Editore.

Caro Baroja, J. (1984) «El 'Pesce Cola' o el 'Peje Nicolao'», *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, 39, pp. 7-16.

Ettinghausen, H. (1985) *Prince Charles and the King of Spain's Sister: What the Papers Said*, Southampton, University of Southampton.

— (2001) «De la noticia a la prensa (San Raimundo de Peñafort, Barcelona, 1601)», dins C. Strosetzki (ed.), *Actas del V Congreso Internacional de la Asociación Internacional Siglo de Oro, Münster, 1999*, Madrid, Iberoamericana-Vervuet, pp. 490-502.

— (2006) «Triomf i desastre: reportatges coetanis de la batalla de Montjuïc i del setge de Barcelona», dins P. Valsalobre & G. Sansano (eds.), *Francesc Fontanella: una obra, una vida, un temps*, Bellcaire d'Empordà, Edicions Vitel·la, pp. 43-64.

— (2010) «Barcelona, centre mediàtic del segle xvii, i les seves relacions de festes», dins A. Garcia Espuche (ed.), *Festes i celebracions. Barcelona 1700*, Barcelona, Museu d'Història de Barcelona, pp. 199-275.

Expòsito, R. (2013) *Informació i persuasió: en els orígens de la premsa catalana (1500-1720)*, Girona, Universitat de Girona. [Tesi doctoral dirigida per Xavier Torres Sans.]

García de Enterria, M. C. (1989) «La Baltasara: pliego, comedia y canción», dins B. Periñán i F. Guazzelli (ed.), *Symbolae Pisanae. Studi in onore di Guido Mancini*, vol. 1, Pisa, Giardini Editori, pp. 219-238.

Guillamet, J. (2003) *Els orígens de la premsa a Catalunya*, Barcelona, Arxiu Municipal.

López Poza, S. (2007) «El gran duque de Osuna y las Relaciones sobre su actuación en el Mediterráneo como virrey de Sicilia y Napolés», dins A. Paba (ed.), *Con gracia y agudeza. Studi offerti a Giuseppina Ledda*, Roma, Aracne Editrice, pp. 407-440.

Miralles, E. (2010) «Poesia i política en la guerra dels Segadors», dins O. Jané (ed.), *Del Tractat dels Pirineus [1659] a l'Europa del segle xxi: un model en construcció*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, pp. 177-187. [Versió revisada a E. Miralles (ed.), *Del Cinccents al Setcents. Tres-cents anys de literatura catalana*, Bellcaire d'Empordà, Edicions Vitel·la, 2010.]

— (2012) «Els escriptors catalans en una Europa en conflicte: la propaganda política impresa de la guerra dels Segadors», *Caplletra*, 52, pp. 181-205.

Noticias = Ettinghausen, H., ed. (1995) *Noticias del siglo XVII: relaciones de sucesos naturales y sobrenaturales*, Barcelona, Puvill.

Notícies = Ettinghausen, H., ed. (2000) *Notícies del segle XVII: La Premsa a Barcelona entre 1612 i 1628*, Barcelona, Arxiu Municipal/Ajuntament de Barcelona.

Pettegree, A. (2011) *The Book in the Renaissance*, New Haven/Londres, Yale University Press.

Reula, J. (1991) «1640-1647: Una aproximació a la publicística de la Guerra dels Segadors», *Pedralbes*, 11, pp. 91-108.

Roth, P. (1963 [1a ed. 1914]) *Die Neuen Zeitungen in Deutschland im 15. und 16. Jahrhundert*, Leipzig, Zentral-Antiquariat der DDR.

Segadors = Ettinghausen, H., ed. (1993) *La Guerra dels Segadors a través de la premsa de l'època*, Barcelona, Curial, 4 vol.

Seguin, J.-P. (1961) *L'Information en France, de Louis XII à Henri II*, Ginebra, E. Droz.

— (1964) *L'information en France avant le périodique: 517 canards imprimés entre 1529 et 1631*, París, G.-P. Maisonneuve et Larose.

Valsalobre, P. (2004) «Mosques, sants i política a la Catalunya moderna. L'episodi del setge de 1653», *Revista de Girona*, 226, pp. 63-70.

— (2012) «La batalla de Lepant i Catalunya: aspectes religiosos, patriòtics i literaris», dins X. Torres i Sans (ed.), *Les altres guerres de religió. Catalunya, Espanya, Europa (segles XVI-XIX)*, Girona, Documenta Universitaria, pp. 133-157.